

omgekeerd zo, dat men tot de algemene wegen pas kan concluderen aan de hand van een aantal gespecialiseerde onderzoeken, o.a. aan de hand van dit boek. Toch wil ik een enkele opmerking plaatsen over de z.g. Westfaalse expansie. Er is bijna geen kaart die niet aantoonst, dat Twente samen met het Munsterland een randgebied is. Zij vormen een woordgeografische eenheid, die, zegt Foerste, „aus geschichtlicher Perspektive jedoch nur eine scheinbare ist, weil es sich um gemeinsame Bewahrung alten, einst weiter verbreiteten Wortguts handelt“³⁸). Hij bedoelde dat echter in een ietwat andere zin dan ik zou doen aan de hand van mijn materiaal. Zoals blijkt bij de behandeling van kaart 6 is *ruimmes* en *ruimhaak* ook van het westen uit teruggedrongen; van *lengteboor* (krt. 9) kan hetzelfde verondersteld worden, terwijl ook *praam* (krt. 22) een randverschijnsel is, zij het dat dit woord vroeger niet veel westelijker is voorgekomen. Als men van Foerste graag aanneemt, dat het Westfaalse land bepaalde woorden heeft weten te handhaven tegen opdringende oostelijke vernieuwingen, dan moeten de kaarten van deze atlas toch wel uitnodigen tot de veronderstelling dat hetzelfde gebied ook in verhouding tot vanuit het westen aangelovende veranderingen conservatief is. Maar ik mag natuurlijk geen oordeel uitspreken over de ontwikkelingen in dit gebied heel in het algemeen, op basis van zo weinige en zo bijzondere gegevens als de atlas van de klomperij kan bieden.

Een enkel woord ten slotte over het Franse element in de klompenmakersterminologie. Het valt op, dat woorden van romaanse oorsprong uitermate zeldzaam zijn. Een grote verbreiding heeft het werkwoord *koppelen* (kaart 16) en niet veel minder ver is het bestanddeel *pas-* in *pasbank*, *pasplank*, opgedrongen (kaart 4). Als we aan deze patronen de beide woorden *gouge* toevoegen, resp. kaart 5 en 14, dan hebben we het eigenlijk al gehad, zeker als we ons beperken tot de typische klompenmakerswoorden, waartoe ik een woord als *vapeur* (kaart 14) niet zou willen rekenen en *gouge* eigenlijk ook maar half. Toch is er daarnaast een zeer gering aantal eenlingen op te merken, die juist door hun isolement de herkomst van de klomperij uit Frankrijk duidelijk onderstrepen. Ik denk aan het woord *rakloeor*, opgegeven voor N 141, dat afkomstig is van *racloir*, en aan *putoor*, op een lijst uit I 147, afkomstig van het Franse *boutoir*. Zou *hakkeperter* uit E 146* van ditzelfde woord kunnen stammen? Men zie verder krt. 8 sub E voor *fik* en *fiks*.

³⁸) *Der Raum Westfalen*, Band IV Erster Teil, Münster 1958, pag. 86.